

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
доктору юридичних наук, доценту,
доценту кафедри військового права Військового інституту
Кареліну Владиславу Володимировичу

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора юридичних наук, старшого дослідника,
провідного наукового співробітника
Науково-дослідного інституту публічного права
Шкарупи Костянтина Вікторовича
на дисертацію Комара Андрія Юрійовича на тему:
«Адміністративно-правова охорона зон з особливими умовами
користування навколо військових об'єктів»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право»
за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність теми дисертаційного дослідження

Дисертаційна робота Комара Андрія Юрійовича присвячена комплексному дослідженню адміністративно-правової охорони зон з особливими умовами користування навколо військових об'єктів, визначенню недоліків чинної системи правового регулювання та формуванню пропозицій щодо вдосконалення відповідного законодавства і практики публічного адміністрування. Актуальність обраної теми зумовлюється особливим значенням територій, прилеглих до військових частин та їх об'єктів, для забезпечення національної безпеки, обороноздатності держави, безперервного функціонування військової інфраструктури, захисту населення і довкілля. Військові аеродроми, полігони, склади боєприпасів, бази зберігання, об'єкти

протиповітряної оборони, зв'язку, логістичного та технічного забезпечення є джерелами підвищених безпекових вимог до використання прилеглих територій. Ефективне функціонування таких об'єктів неможливе без належного просторового планування, обмеження несумісної забудови, регулювання господарської діяльності, забезпечення охорони режимних територій та створення умов для мінімізації ризиків для населення. В умовах збройної агресії проти України питання правової охорони територій навколо військових об'єктів набуває не лише земельно-правового чи містобудівного, а насамперед безпекового значення. Від належного встановлення та забезпечення спеціальних режимів використання земель залежить можливість прихованого, безпечного і ефективного функціонування об'єктів оборонної інфраструктури, їх модернізації, розширення, логістичного забезпечення та захисту від зовнішніх і внутрішніх загроз. Особливої уваги потребує недопущення забудови, здійснення господарської діяльності чи розміщення технічних об'єктів, які можуть створити перешкоди для роботи військової інфраструктури, обмежити використання аеродромів, систем зв'язку і радіолокації, ускладнити евакуаційні та транспортні заходи або підвищити ризики для цивільного населення. Разом із тим установлення відповідних обмежень не повинно здійснюватися довільно. Втручання у право власності, право користування земельною ділянкою, свободу господарської діяльності та містобудівну ініціативу має ґрунтуватися на законі, відповідати реальній безпековій потребі, бути пропорційним і супроводжуватися належними процедурними гарантіями.

Зазначене зумовлює необхідність пошуку балансу між публічним інтересом у сфері оборони та приватними правами землевласників, землекористувачів і суб'єктів господарювання. Саме тому важливого значення набуває вивчення зарубіжного досвіду держав, у яких протягом тривалого часу функціонують розвинені системи територіального планування навколо військових об'єктів, диференційовані режими спеціальних зон, процедури міжвідомчого погодження та компенсації обмежень.

Актуальним є здійснений автором аналіз досвіду США, Великої Британії та ФРН. Зазначені держави є членами НАТО, мають розвинену військову інфраструктуру, сталі механізми цивільно-військової взаємодії та правові інструменти узгодження оборонних потреб із територіальним розвитком місцевих громад. Водночас зарубіжні правові моделі не можуть бути механічно перенесені до національного законодавства. Їх використання потребує критичного осмислення, визначення функціонально придатних елементів та адаптації до конституційного устрою, системи публічної адміністрації, земельного законодавства і безпекових умов України. Тому наукове значення дисертації полягає не лише в описі іноземних моделей, а й у визначенні конкретних напрямів їх адаптації до української правової системи.

Суттєвою перевагою дисертації є її виразна практична спрямованість. Автор пропонує комплексне вдосконалення земельного, адміністративного, оборонного, кадастрового, містобудівного, екологічного та адміністративно-деліктного законодавства, спрямоване на нормативне врегулювання порядку встановлення, обліку, функціонування й охорони зон із особливими умовами користування навколо військових об'єктів, чітке розмежування повноважень суб'єктів публічної адміністрації, забезпечення міжвідомчої інформаційної взаємодії та посилення юридичної відповідальності за порушення встановлених режимів. Отже, тема дисертації Комара А.Ю. є актуальною, своєчасною та суспільно значущою. Її дослідження відповідає потребам оборонного сектору, завданням удосконалення публічного адміністрування та необхідності формування сучасної правової моделі безпечного використання територій навколо військових об'єктів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації, мають належний рівень обґрунтованості. Автором використано комплекс загальнонаукових і спеціально-юридичних методів, що дало можливість послідовно дослідити правову природу зон з особливими умовами

користування, охарактеризувати національну систему їх встановлення і охорони, здійснити порівняльно-правовий аналіз іноземного досвіду та сформулювати пропозиції щодо вдосконалення законодавства України. Застосування формально-юридичного методу забезпечило аналіз норм адміністративного, земельного, оборонного, містобудівного, екологічного та кадастрового законодавства. Порівняльно-правовий метод використано для дослідження правового регулювання спеціальних, охоронних, режимних і безпекових зон у США, Великій Британії та ФРН. Автор не обмежився порівнянням термінів і нормативних конструкцій, а проаналізував процедури встановлення зон, компетенцію уповноважених органів, взаємодію військової та цивільної адміністрації, просторове планування, облік обмежень, контроль, перегляд режимів та компенсацію порушених прав. Методи аналізу і синтезу дали змогу виокремити спільні риси зарубіжних моделей та сформулювати перелік елементів, які можуть бути адаптовані до української правової системи. До таких елементів автор відносить диференціацію спеціальних зон залежно від функціонального призначення військового об'єкта та рівня потенційної небезпеки; формалізацію процедур їх установа; інтеграцію оборонних вимог у просторове планування; регулярний перегляд доцільності обмежень; використання геоінформаційних систем; чітке розмежування компетенції; залучення місцевих органів влади; компенсаційні механізми.

Належний рівень достовірності результатів забезпечується значним обсягом використаних джерел. Список використаної літератури містить 335 найменувань, серед яких нормативно-правові акти України, зарубіжне законодавство, міжнародні документи, наукові праці та інформаційні матеріали.

Структура дисертації відповідає поставленій меті та визначеним завданням і забезпечує послідовне розкриття предмета дослідження. Спочатку автор формує теоретико-правове розуміння зон із особливими умовами користування навколо військових об'єктів, далі аналізує сучасний стан їх нормативного регулювання, систему суб'єктів публічної адміністрації та

механізми адміністративно-правової охорони, після чого звертається до зарубіжного досвіду й формулює напрями вдосконалення національного законодавства. Запропоновані положення не мають декларативного характеру, оскільки безпосередньо пов'язані з виявленими проблемами, зокрема відсутністю законодавчого визначення відповідних зон, процедурною розрізненістю їх установлення, неповнотою кадастрового обліку, інституційною розпорошеністю повноважень, недостатньою ефективністю адміністративної відповідальності та відсутністю належного механізму міжвідомчої координації. Обґрунтованість отриманих висновків додатково підтверджується їх відображенням у наукових публікаціях автора та апробацією під час науково-практичних конференцій.

Таким чином, дисертація характеризується достатнім рівнем наукової аргументації, а сформульовані в ній положення, висновки та рекомендації логічно випливають із проведеного дослідження.

Аналіз структури та змісту дисертаційного дослідження

Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, які містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 299 сторінок, з яких основний текст займає 216 сторінок. Список використаних джерел містить 335 найменувань, додатки викладено на 31 сторінці.

У вступі належно обґрунтовано актуальність обраної теми, її зв'язок із науковими програмами, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, охарактеризовано методологію, наукову новизну, практичне значення та апробацію результатів.

Перший розділ дисертації присвячено теоретичним засадам адміністративно-правової охорони земель у межах спеціальних зон. Автор послідовно розглядає землю як особливий об'єкт правової охорони, що має природоресурсне, майнове, територіальне та безпекове значення. Позитивним є висновок про те, що в умовах сучасних загроз земля повинна розглядатися також як просторово-територіальна основа суверенітету, обороноздатності та

безпеки держави. Такий підхід дозволив автору обґрунтувати необхідність установа спеціальних адміністративно-правових режимів на територіях, пов'язаних із функціонуванням військових об'єктів. Також здійснено систематизацію різних видів зон, що можуть утворюватися навколо військових частин та їх об'єктів. Автор аналізує режимні, охоронні, санітарні, санітарно-захисні, приаеродромні, водоохоронні та інші території. Науково значущим є визначення зон із особливими умовами користування як узагальненої правової конструкції, яка охоплює просторові обмеження превентивно-безпекового характеру, установлені у зв'язку з функціонуванням військових частин та їх об'єктів. У роботі обґрунтовано, що такі зони мають подвійне функціональне призначення. З одного боку, вони забезпечують безпечне та безперешкодне функціонування військових об'єктів. З іншого — спрямовані на захист населення, суміжних земель, інфраструктури та довкілля від потенційного негативного впливу військової діяльності.

Заслужовує на підтримку авторський підхід до розуміння адміністративно-правової охорони як системи превентивних, регулятивних, контрольних, примусових та відновлювальних заходів.

Другий розділ дисертації присвячено сучасному стану адміністративно-правової охорони спеціальних зон військових частин та їх об'єктів в Україні. Автором проаналізовано систему суб'єктів публічної адміністрації, до якої віднесено Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади, Міністерство оборони України, органи військового управління, державні та військові адміністрації, органи місцевого самоврядування, військові частини, правоохоронні та контрольні органи. Слушним є висновок про інституційну розпорошеність відповідних повноважень та відсутність нормативно визначеного суб'єкта, відповідального за комплексну координацію встановлення, обліку, контролю та перегляду відповідних зон. Автор детально досліджує процедури встановлення спеціальних зон, їх кадастрового обліку, відображення у містобудівній документації, забезпечення інформаційної взаємодії та застосування адміністративного примусу. За результатами аналізу

встановлено системний розрив між нормативною моделлю та практичною реалізацією спеціальних режимів. Його проявами є відсутність установлених меж, неповне внесення відомостей до державних кадастрів, недостатня узгодженість дій органів влади, несистемний контроль та переважно реактивний характер правозастосування.

Важливе місце у структурі дисертації посідає **третій розділ**, у якому узагальнено зарубіжний досвід правового регулювання відповідних відносин та обґрунтовано напрями вдосконалення чинного законодавства України.

У підрозділі 3.1 автор досліджує досвід правового регулювання охорони земель навколо військових об'єктів у США, Великій Британії та ФРН. Позитивно слід оцінити сам вибір держав для порівняльного аналізу. Вони належать до різних правових традицій, але є членами НАТО та мають розвинену систему цивільно-військового планування. Це дозволило автору виявити як спільні закономірності, так і відмінності у правовій організації відповідних зон.

Досвід США розглядається передусім крізь призму програм планування сумісності військових об'єктів і навколишніх територій. Сутність відповідної моделі полягає у завчасному визначенні зон впливу військового об'єкта, оцінці рівня шуму, авіаційних, техногенних та інших ризиків, а також у встановленні рекомендацій і обмежень щодо забудови та використання земель. Особливістю американського підходу є поєднання федерального військового планування з повноваженнями штатів і місцевих органів влади у сфері зонування та територіального розвитку.

Автор слушно звертає увагу на те, що ефективність такої моделі забезпечується не лише прямими заборонами, а й міжвідомчим плануванням, консультаціями з місцевими громадами, обміном просторовою інформацією та довгостроковим прогнозуванням розвитку територій. Цінним для України є досвід оцінювання сумісності цивільної забудови з діяльністю військових об'єктів до прийняття містобудівних та інвестиційних рішень.

У Великій Британії автор досліджує режимні та охоронні території навколо військових об'єктів, систему управління оборонними землями та взаємодію військових органів з органами просторового планування. Особливістю британського підходу є поєднання безпекових обмежень із загальними механізмами планування землекористування, екологічними вимогами та процедурами громадського інформування.

Автор обґрунтовано відзначає значення централізованого управління оборонною інфраструктурою, планового перегляду використання військових земель і забезпечення взаємодії з місцевими органами влади.

Досвід ФРН проаналізовано крізь призму спеціального законодавства про охоронні території навколо військових об'єктів, процедур установлення відповідних зон, просторового планування та судового контролю. Науково значущим є висновок автора про процедурну визначеність німецької моделі. Установлення спеціальної зони здійснюється на підставі формалізованої процедури, із визначенням компетентних органів, меж, змісту обмежень та можливостей їх перегляду.

Автор звертає увагу на взаємодію федеральних органів оборони, земельних і муніципальних органів, а також на необхідність узгодження військових інтересів із розвитком територіальних громад. Важливим елементом німецького досвіду є можливість судової перевірки обґрунтованості обмежень, що забезпечує додержання принципів необхідності та пропорційності.

Заслуговує на підтримку висновок дисертанта, що спільною рисою зарубіжних моделей є превентивний характер регулювання. У відповідних державах основна увага приділяється не реагуванню на вже створену небезпечну забудову, а попередньому визначенню несумісних видів використання територій, інтеграції військових вимог до планувальних документів і систематичному обміну інформацією.

Автором виокремлено низку елементів зарубіжного досвіду, які можуть бути адаптовані в Україні, зокрема диференціацію видів спеціальних зон

залежно від характеру військового об'єкта, рівня ризику та функціонального призначення території; законодавче визначення повної процедури їх установлення, зміни та скасування; обов'язкове обґрунтування необхідності й розмірів обмежень; інтеграцію оборонних вимог до системи просторового планування; періодичний перегляд установлених зон; чіткий розподіл повноважень між військовими, земельними, містобудівними та місцевими органами; використання геоінформаційних технологій; запровадження компенсаційних механізмів; а також забезпечення можливості адміністративного та судового оскарження відповідних рішень. Позитивно слід оцінити те, що автор не пропонує механічного копіювання іноземних моделей, а обґрунтовує необхідність їх адаптації до особливостей національної правової системи, інституційної структури публічного управління та умов воєнного стану.

У підрозділі 3.2 сформульовано системні напрями вдосконалення законодавства України у сфері встановлення, функціонування та охорони зон з особливими умовами користування навколо військових об'єктів. Ключовою є пропозиція законодавчо закріпити в Земельному кодексі України поняття та правовий статус таких зон як просторових обмежень використання земель, що встановлюються для забезпечення оборони, безпеки населення, охорони довкілля та запобігання несумісному використанню прилеглих територій.

Обґрунтованою є пропозиція щодо уніфікації процедур установлення, зміни та скасування зон з особливими умовами користування навколо військових об'єктів із визначенням суб'єктів ініціювання, змісту обґрунтування, складу документації, порядку погодження і прийняття рішень, вимог до встановлення меж, державної реєстрації, інформування землевласників і землекористувачів, строків перегляду та підстав припинення відповідного режиму. Водночас автор слушно пропонує диференціювати ці процедури залежно від виду військового об'єкта та рівня його потенційної небезпеки.

Практично значущими є пропозиції щодо обов'язкового внесення відомостей про такі зони до Державного земельного кадастру, містобудівних кадастрів і національної інфраструктури геопросторових даних, що сприятиме правовій визначеності, узгодженості земельних і містобудівних рішень та своєчасному виявленню конфліктів землекористування. Водночас обґрунтовано передбачено диференційований доступ до інформації: відкритими мають бути відомості про наявність, межі та правовий режим обмежень, тоді як технічні й оперативні дані про військові об'єкти можуть належати до інформації з обмеженим доступом. Важливими є також положення щодо посилення державного контролю, регулярного моніторингу із застосуванням геоінформаційних систем і дистанційного зондування Землі, а також удосконалення адміністративної та кримінально-правової охорони, зокрема шляхом запровадження спеціального складу адміністративного проступку.

Комплексність законодавчих пропозицій є однією з сильних сторін дисертації. Автор передбачає узгоджене оновлення земельного, адміністративно-деліктного, оборонного, містобудівного, кадастрового та контрольного законодавства, а також визначення чіткого алгоритму міжвідомчої взаємодії на всіх етапах установлення, реєстрації, контролю та припинення режиму зон з особливими умовами користування навколо військових об'єктів.

Загальні висновки логічно впливають зі змісту дисертації, відповідають її меті та поставленим завданням, характеризуються належним рівнем теоретичного узагальнення, наукової обґрунтованості й практичної значущості.

Наукова новизна та практичне значення одержаних результатів

Наукова новизна дисертаційної роботи Комара А.Ю. полягає у комплексному дослідженні адміністративно-правової охорони зон з особливими умовами користування навколо військових об'єктів та формуванні науково обґрунтованої концепції вдосконалення її нормативного,

інституційного, процедурного та інформаційного забезпечення. До найбільш вагомих положень наукової новизни слід віднести обґрунтування безпеково-правового підходу до розуміння землі як просторової основи суверенітету, обороноздатності та національної безпеки. Науково значущим є висновок автора щодо зон із особливими умовами користування як самостійного різновиду публічно-правових просторових обмежень землекористування, що встановлюються в інтересах оборони, національної безпеки та безпечного функціонування військових об'єктів. Автором сформульовано науково обґрунтовані визначення зон із особливими умовами користування навколо військових об'єктів та адміністративно-правової охорони земель у межах таких зон, у яких відображено їх правову природу, цільове призначення, зміст і основні складові відповідного охоронного механізму.

Позитивної оцінки заслуговує порівняльно-правове узагальнення досвіду США, Великої Британії та ФРН щодо встановлення, планування, обліку, перегляду та контролю спеціальних територій навколо військових об'єктів. Автор не обмежується описом іноземного законодавства, а застосовує порівняльно-функціональний підхід, спрямований на виявлення інституційних, процедурних та організаційних механізмів функціонування таких зон, і визначає елементи зарубіжних моделей, придатні для адаптації до правової системи України, структури публічного адміністрування, особливостей сектору безпеки і оборони та умов воєнного стану. Йдеться про диференціацію правових режимів залежно від виду військового об'єкта і рівня ризику, інтеграцію оборонних вимог у просторове планування, цифровий облік меж, періодичний перегляд обмежень, чіткий розподіл компетенції та дієві механізми адміністративного і судового контролю. Ознаками наукової новизни характеризується також висновок про необхідність переходу від реактивної моделі адміністративно-правової охорони до превентивної, заснованої на завчасному просторовому плануванні, належному встановленні й державній реєстрації меж зон, інтеграції відомостей до земельних і містобудівних інформаційних систем, постійному геоінформаційному моніторингу,

оцінюванні ризиків та узгодженій міжвідомчій взаємодії. Такий підхід дає змогу розглядати адміністративно-правову охорону як цілісний механізм запобігання конфліктам землекористування, незаконній забудові, загрозам військовим об'єктам і порушенню прав власників та користувачів земельних ділянок.

Науково обґрунтованою є запропонована автором концепція законодавчого закріплення правового статусу зон із особливими умовами користування навколо військових об'єктів, уніфікації процедур їх установа, зміни та скасування, диференціації правових режимів залежно від виду об'єкта і рівня потенційної небезпеки, обов'язкового відображення відповідних обмежень у державних кадастрових та геоінформаційних системах, а також періодичного перегляду обґрунтованості їх збереження, меж і змісту.

Практичне значення дисертації є багатоаспектним і охоплює правотворчу, правозастосовну, безпекову, наукову та освітню сфери. У правотворчій діяльності результати дослідження можуть бути використані під час підготовки комплексного законопроекту щодо охорони та захисту земель у межах зон із особливими умовами користування навколо військових об'єктів, а також внесення змін до Земельного кодексу України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, законодавства про оборону, землі оборони, державний земельний кадастр, містобудівну діяльність, державний контроль і геопросторові дані. У правозастосовній сфері запропоновані положення та алгоритми можуть застосовуватися Міністерством оборони України, іншими органами військового управління, центральними органами виконавчої влади, державними і військовими адміністраціями, органами місцевого самоврядування, правоохоронними та контрольними органами під час ініціювання встановлення зон, розроблення документації, погодження меж, прийняття рішень, внесення відомостей до кадастрів, здійснення моніторингу та реагування на правопорушення. Безпекова цінність роботи полягає у спрямованості її положень на забезпечення безперешкодного функціонування

військових об'єктів, запобігання несумісній забудові прилеглих територій, мінімізацію техногенних, авіаційних, екологічних та інших ризиків, захист цивільного населення, створення умов для модернізації військової інфраструктури, підвищення правової визначеності землекористування, удосконалення цивільно-військової взаємодії та посилення стійкості територій в умовах війни і післявоєнного відновлення. Практична цінність дослідження посилюється можливістю використання запропонованої моделі під час відбудови населених пунктів, транспортної, виробничої та критичної інфраструктури з урахуванням довгострокових оборонних потреб держави та необхідності запобігання новим просторовим конфліктам. У науковій сфері результати дисертації можуть бути використані для подальшого дослідження адміністративно-правових режимів у секторі безпеки і оборони, правового регулювання земель оборони, цивільно-військового просторового планування та цифровізації публічного адміністрування, а в освітньому процесі — під час викладання адміністративного, земельного, екологічного і військового права, а також дисциплін у сфері публічного управління та національної безпеки.

Питання для дискусійного обговорення

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Комара Андрія Юрійовича, необхідно звернути увагу на окремі положення, які потребують додаткового пояснення або можуть стати предметом наукової дискусії.

1. Автором здійснено ґрунтовний аналіз досвіду США, Великої Британії та ФРН й визначено напрями його адаптації до правової системи України. Водночас додаткового обґрунтування потребують критерії відбору саме цих держав (с. 181-201). Доцільно пояснити, чи зумовлений такий вибір їх членством у НАТО, відмінністю правових систем, наявністю значної військової інфраструктури або подібністю окремих механізмів територіального планування. Потребує уточнення і питання про те, які елементи іноземних моделей можуть бути запроваджені в Україні без істотної трансформації чинної системи публічної адміністрації, а які потребують створення нових інституцій або перерозподілу повноважень.

2. Автор позитивно оцінює зарубіжний досвід періодичного перегляду меж і режимів спеціальних зон. Така пропозиція відповідає принципу пропорційності та дозволяє скасувати обмеження, які втратили безпекове обґрунтування (с. 182, 184-185, 196, 199-201). Водночас у роботі доцільно було б детальніше конкретизувати періодичність такого перегляду, суб'єкта його ініціювання та правові наслідки бездіяльності уповноваженого органу (с. 211, 216-217, 285-287). Потребує пояснення, чи має режим зони автоматично припинятися після закінчення встановленого строку, якщо рішення про його продовження не прийнято, або він повинен діяти до окремого рішення про скасування. Дискусійним є питання щодо порядку та допустимих меж перегляду спеціальних зон навколо військових об'єктів в умовах воєнного стану, оскільки уточнення їх меж, правового режиму або підстав установаження може бути пов'язане з оприлюдненням відомостей, здатних розкрити місцезнаходження, призначення чи інші характеристики військової інфраструктури. У зв'язку з цим потребує додаткового обґрунтування можливість проведення такого перегляду за спеціальною процедурою, яка передбачала б використання закритих інформаційних систем, обмежене коло уповноважених суб'єктів та оприлюднення лише узагальнених відомостей, необхідних для забезпечення правової визначеності землевласників і землекористувачів.

3. Автором обґрунтовано необхідність запровадження компенсаційних механізмів у випадках істотного обмеження прав землевласників і землекористувачів (с. 181, 187-188, 194, 196, 201, 204-206). Зазначена пропозиція відповідає зарубіжним підходам та принципу справедливого балансу публічних і приватних інтересів. Водночас потребує конкретизації правова природа відповідної компенсації. Доцільно уточнити, чи має вона надаватися лише у випадку фактичного позбавлення можливості використовувати земельну ділянку, чи також при істотному зниженні її ринкової вартості або обмеженні окремих видів діяльності. Потребує пояснення порядок визначення розміру компенсації, джерела її фінансування

та суб'єкт, відповідальний за виплату: держава, орган, який прийняв рішення про встановлення зони, чи орган, в інтересах якого функціонує військовий об'єкт.

4. Дисертант пропонує комплексний законодавчий підхід, що передбачає одночасне внесення змін до низки нормативно-правових актів (с. 209-217). Така позиція є обґрунтованою, оскільки предмет дослідження має міжгалузевий характер. Разом із тим доцільно було б чіткіше визначити черговість запропонованих законодавчих змін. Під час публічного захисту автору варто пояснити, які зміни мають бути першочерговими для запуску нового механізму: визначення поняття зон із особливими умовами користування у Земельному кодексі України, затвердження єдиного порядку встановлення спеціальних зон навколо військових об'єктів, внесення змін до кадастрового законодавства чи встановлення адміністративної відповідальності. Додаткового обговорення потребує питання, чи доцільно прийняти окремий спеціальний закон про зони із особливими режимами використання навколо військових об'єктів або реалізувати запропоновану модель шляхом внесення змін до чинних кодексів і законів.

5. Автор справедливо наголошує на необхідності цифрової фіксації меж спеціальних зон навколо військових об'єктів та інтеграції інформації до державних геоінформаційних систем (с. 147-155, 210, 213-219, 229). Водночас у сучасних безпекових умовах існує ризик використання відкритих просторових даних для встановлення місцезнаходження та характеристик військової інфраструктури. Тому потребує додаткового обґрунтування модель диференційованого доступу до таких даних. Доцільно пояснити, яка інформація повинна бути відкритою для власника земельної ділянки, нотаріуса, державного реєстратора, забудовника та органу місцевого самоврядування, а яка має бути доступною лише уповноваженим органам сектору безпеки і оборони. Потребує визначення і суб'єкт, який прийматиме рішення про обмеження доступу, строк такого обмеження та процедуру його перегляду.

Зазначені зауваження і питання мають дискусійний та рекомендаційний характер, спрямовані на подальше поглиблення наукових положень і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

Загальний висновок

Дисертація Комара Андрія Юрійовича на тему «Адміністративно-правова охорона зон з особливими умовами користування навколо військових об'єктів» є самостійною, завершеною кваліфікаційною науковою працею, у якій вирішено актуальне наукове завдання щодо теоретичного обґрунтування та вдосконалення адміністративно-правової охорони спеціальних територій навколо військових об'єктів. У роботі комплексно досліджено правову природу зон із особливими умовами користування навколо військових об'єктів, чинний стан їх нормативного та інституційного забезпечення, зарубіжні моделі регулювання охоронних, режимних і безпекових зон, а також сформульовано пропозиції щодо вдосконалення законодавства України. Важливою перевагою дисертації є здійснення порівняльно-правового аналізу досвіду США, Великої Британії та ФРН. Автором визначено не лише особливості іноземного законодавства, а й конкретні механізми, які можуть бути адаптовані в Україні: диференціацію режимів, формалізацію процедур, інтеграцію оборонних вимог у просторове планування, періодичний перегляд зон, міжвідомчу координацію, цифрове відображення меж і компенсаційні гарантії.

Законодавчі пропозиції автора мають комплексний, системний і практично орієнтований характер та спрямовані на нормативне закріплення правового статусу спеціальних зон як публічно-правових обмежень землекористування, уніфікацію процедур їх установа, зміни та скасування, чітке визначення компетенції суб'єктів публічної адміністрації, удосконалення кадастрового обліку, посилення державного контролю та адміністративної відповідальності за порушення встановленого режиму.

Безпекова цінність дисертації полягає у спрямованості її результатів на забезпечення належного функціонування військової інфраструктури, запобігання несумісній забудові, мінімізацію ризиків для населення та

довкілля, удосконалення цивільно-військової взаємодії й підвищення оборонної стійкості держави.

Практичне значення одержаних результатів підтверджується можливістю їх використання у правотворчій і правозастосовній діяльності органів державної влади, військового управління, органів місцевого самоврядування, правоохоронних і контрольних органів.

Структура дисертації є логічною, зміст відповідає меті та завданням, а висновки мають належний рівень обґрунтованості. Основні результати дослідження відображено у наукових публікаціях здобувача та апробовано на наукових заходах.

За актуальністю, змістом, рівнем наукової новизни, обґрунтованістю отриманих результатів, теоретичним і практичним значенням дисертація Комара Андрія Юрійовича на тему «Адміністративно-правова охорона зон з особливими умовами користування навколо військових об'єктів» відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор — Комар Андрій Юрійович — заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

провідний науковий співробітник

Науково-дослідного інституту публічного права

доктор юридичних наук, старший дослідник **Костянтин ШКАРУПА**

«24» листопада 2026 року

Особистий підпис дослідника
Сергій І. Сорока

